

УДК 004.9:338.48

DOI:10.32680/2409-9260-2022-3-4-292-293-22-29

КОНКУРЕНТНІ ЗАКУПІВЛІ В PROZORRO: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Меджибовська Н. С., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: nmedzh@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-2525-8361

Анотація. У статті розглянуто вплив конкуренції на ефективність публічних закупівель в Україні й визначено його загальні тенденції. Метою статті є аналіз рівня конкуренції у публічних закупівлях в Україні й виявленню можливостей для підвищення цього рівня. Проаналізовано рівень конкуренції у публічних закупівлях за різними показниками та підтверджено гіпотезу стосовно того, що зі зростанням кількості учасників рівень економії, яку отримує держава від публічних закупівель збільшується завдяки поєднанню конкуренції між учасниками. Зроблено аналіз результативності публічних закупівель за різними процедурами закупівлі.

В результаті дослідження виявлено проблему низького рівня конкуренції у публічних закупівлях в Україні та визначено можливу причину такого стану – наявність змови між учасниками та/чи замовником закупівель.

Ключові слова: конкурентні закупівлі, система публічних закупівель ProZorro, конкуренція, економія бюджетних коштів, процедури закупівлі.

COMPETITIVE PROCUREMENT IN PROZORRO: CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Medzhybovska Nataliia, Dr. of Sc. (Economics), Professor, Professor of the Economic Cybernetics and Information Technologies Department, Odessa National University of Economics, Odessa, Ukraine
e-mail: nmedzh@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-2525-8361

Abstract. This paper considers the impact of competition on the efficiency of public procurement in Ukraine and identifies its general trends. We analyzed the level of competition in public procurement by various indicators and this way confirmed the hypothesis concerning the government savings' increasing with the growth of number of participants in public procurement' procedures due to the intensification of competition between them. Also we discovered the effectiveness of public procurement in various procurement procedures.

The dynamics of public procurement' indicators in Ukraine points out that (1) the level of competition in the field of public procurement fluctuates around two bids and have trend to decreasing; (2) the greatest savings are achieved in procurement procedures with six or more participants, but such procedures are gradually losing their share; (3) competitive purchases for relatively small volume (sub-threshold and simplified procurements) bring the government a larger share of savings than open tenders procedures (by its expected value), although their savings are significantly lower than savings obtained from open tenders procedures (by absolute terms).

Resulting, this study identified the problem of low competition in public procurement in Ukraine and outlined the possible cause of this situation – possibility of corrupt agreements between bidders and / or the procurement authority.

In order to improve the assessment of public procurement effectiveness, we propose to measure the average price of similar goods / services / works offered in ProZorro at a period in time instead of the indicator of expected value of the procurement procedures, which is more subjective indicator.

Key words: competitive procurement, ProZorro public procurement system, competition, budget savings, procurement procedures.

JEL Classification: H570.

Постановка проблеми. Захист та розвиток конкуренції у сфері публічних закупівель є одним із пріоритетних напрямів державної політики. Саме завдяки конкуренції забезпечується ефективність витрачання бюджетних коштів, бо так державний замовник отримує можливість досягти максимально сприятливих умов закупівлі, чи то зниження вартості товару та/чи покращення якісних характеристик продукту (якості, надійності, довговічності), чи то поліпшення умов його придбання (зниження логістичних витрат, більш сприятливі умови гарантійного обслуговування тощо).

З цього погляду аналіз рівня конкуренції у публічних закупівлях і виявлення тенденцій щодо його розвитку набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років. Питання впливу рівня

конкуренції на результативність державних закупівель є темою дослідження широкого кола вчених та практиків. Багато дослідників згодні, що ефективність державних закупівель значною мірою залежить від кількості учасників конкурентних торгів. Ми вважаємо, що це цілком зрозуміло – при зростанні кількості учасників конкурентних процедур підвищується конкуренція за контракт і збільшується ймовірність того, що контракт дістанеться компанії, яка зможе його виконати з найменшими витратами та й за найкращою ціною. І навпаки, як свідчать наукові дослідження, низький рівень конкуренції може призвести до високого рівня цін [1].

Низка вчених бере до уваги тип закуповуваних товарів та/чи послуг, що надаються. Так, конкурентні змагання релевантні, на їхню думку, тільки при закупівлі стандартних товарів, які пропонуються достатньою кількістю потенційних постачальників. В цьому випадку збільшення кількості учасників аукціону може призвести до покращення результатів торгів. Для закупівлі складних товарів, реалізації проектів, дизайн яких потребує спільної розробки та колаборації між замовником та виконавцем, недостатній кількості постачальників на ринку пропонується використання переговорних процедур [2].

З іншої сторони, ключові моделі аукціонів з ендогенним входом (селективного входження Самуельсона і неселективного входження Левіна та Сміта) погоджуються з ідеєю, що наявність більшої кількості учасників не завжди призводить до зниження ціни контракту (хоча ці моделі по-різному моделюють момент, коли компанія дізнається про свої приватні витрати на виконання публічного контракту) [3].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. У багатьох випадках дослідження публічних закупівель у країнах, що розвиваються, обмежуються питанням впливу рентоорієнтованої поведінки чиновників, а саме – корупції, на рівень конкуренції у публічних закупівлях. У низці міжнародних документів (OECD, World Bank) низький рівень конкуренції розглядається як одна з ознак корупції [4]. Багато досліджень присвячено саме цьому аспекту публічних закупівель (приклади таких досліджень – корупція через змову на торгах при державних закупівлях на енергетичному ринку України [5]; боротьба з корупцією та лібералізація торгівлі в якості головної мети та мотиву реформ закупівель у Танзанії [6]; низька ефективність реформ, проведених у державному секторі Нігерії, при боротьбі з корупцією [7]; вплив корупції на заохочення клієнтів підтримувати чесну конкуренцію серед учасників [8]).

На нашу думку, тема конкуренції у публічних закупівлях значно ширша і не може обмежуватися виключно корупційною складовою, тому вважаємо за необхідне дослідити загальний стан конкуренції і його вплив на ефективність публічних закупівель загалом.

Мета дослідження. Дослідження присвячене аналізу рівня конкуренції у публічних закупівлях в Україні й виявленню можливостей для підвищення цього рівня.

Основний матеріал. Організація економічного співробітництва та розвитку розглядає публічні закупівлі як вагомий важіль впливу на процес відновлення світової економіки після спаду, спричиненого пандемією COVID-19. За оцінками ОЕСР, у 2020 році санітарна криза змінила напрям тенденції попередніх років до зростання і особливо сильно вдарила по Східній Європі. Цілком логічно, що державні закупівлі, на які припадає 12% валового внутрішнього продукту та майже 30% загальних державних витрат у країнах-членах ОЕСР, і надалі зростатимуть у відповідь на поточну кризу. З огляду на це, надзвичайно важливо, щоб державні тендери проводилися успішно, забезпечуючи вибір кращих компаній та економію державних ресурсів [4].

У багатьох країнах при організації державних закупівель віддається перевага конкурентним процедурам торгів, насамперед аукціонам. Сфера публічних закупівель в Україні регулюється Законом України «Про публічні закупівлі» і передбачає проведення державних закупівель через систему публічних електронних закупівель ProZorro (набула чинності 01.08.2016 р.). Законом пропонується здійснення державних закупівель із застосуванням конкурентних і неконкурентних процедур.

Відкриті торги є основною процедурою закупівлі та здійснюються з обов'язковим проведенням електронного аукціону, який «полягає в повторювальному процесі пониження цін або приведених цін, що проводиться у три етапи в інтерактивному режимі реального часу» [9]. Новою редакцією Закону «Про публічні закупівлі» з 19.04.2020 р. впроваджено новий вид конкурентних процедур – спрощені закупівлі.

Нами проведено аналіз конкурентного середовища у сфері публічних закупівель України за допомогою публічного та професійного модулів аналітики ProZorro. З цією метою нами досліджено конкурентні процедури закупівлі зі статусами «завершена закупівля» і

«завершено лот закупівлі» за ряд років.

І. М. Парасій-Вергуненко пропонує низку показників дослідження конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, серед яких рівень конкуренції, що визначається співвідношенням кількості учасників у процедурах публічних закупівель і кількості процедур [10]. Професійний модуль ProZorro аналітики дозволяє оцінити співвідношення кількості унікальних учасників до кількості тендерів за ряд років [11] (рис. 1).

Наведені дані свідчать про те, що найвищий рівень конкуренції спостерігався у 2021 році у процедурах, спрямованих на потреби оборони. На переговорних процедурах кількість унікальних учасників була в 2 рази більша за кількість процедур, а у спрощених закупівлях – понад 80%.

Високий рівень конкуренції спостерігається також у відкритих торгах із публікацією англійською мовою, тобто співвідношення кількості унікальних учасників до кількості тендерів склало за 2019-2021 рр. від 96,83% до 66,15%, але з негативною тенденцією. Це так звані «європейські» торги на великі суми (від 133 тис. євро для товарів/послуг і 5150 тис. євро для робіт).

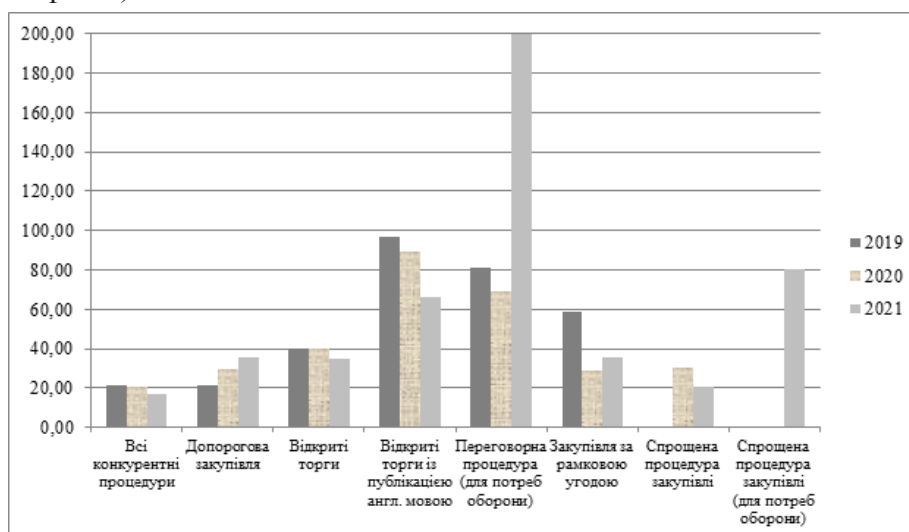

Рис. 1 Рівень конкуренції у публічних закупівлях за період 2019-2021 рр., %

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Найчастіше для визначення рівня конкуренції використовують показник кількості пропозицій на торги. За даними публічного модуля аналітики [12], з початку функціонування ProZorro середній рівень пропозицій на торги за всіма конкурентними процедурами був таким: 2016 р. – 2,43 млрд. грн., 2017 р. – 2,29 млрд. грн., 2018 р. – 2,29 млрд. грн., 2019 р. – 2,4 млрд. грн., 2020 р. – 2,31 млрд. грн., 2021 р. – 2,03 млрд. грн. [11].

Досліджувані дані свідчать про те, що незалежно від виміру та рівня деталізації, рівень конкуренції у сфері публічних закупівель не дуже високий та має тенденцію до зниження. На нашу думку, ця негативна тенденція потребує ретельного дослідження з різних боків.

З цієї причини ми вирішили дослідити, як рівень конкуренції впливає на результативність публічних закупівель. Для цього ми аналізували частку економії, отриману внаслідок процедур із різною кількістю учасників.

Загалом, показник економії розраховується як різниця між очікуваною вартістю і сумою пропозиції, яка була визнана переможною після оцінки пропозицій. Очікувану вартість закупівлі замовник визначає у разі оприлюднення оголошення про проведення закупівлі. Вона показує максимальну суму коштів, що може бути витрачена замовником на здійснення закупівлі. Фактичну вартість укладеної угоди визначають за результатами процедури закупівлі. Вона є, як правило, вартістю мінімальної цінової пропозиції, що була допущена до оцінювання [10].

Публічний модуль аналітики ProZorro дозволяє отримати інформацію про величину середнього (середньоарифметичного) проценту економії, професійний модуль аналітики ProZorro – про величину середньозваженого показника, що враховує співвідношення досягнутої економії до очікуваної вартості та визначається діленням суми економії на

очікувану вартість досліджуваних процедур.

Важливо, що економія може виникнути навіть у процедурах з одним учасником, оскільки він може подати пропозицію, меншу, ніж очікувана вартість, визначена замовником.

За допомогою публічного модулю аналітики ProZorro ми зібрали дані щодо середнього проценту економії для процедур з різною кількістю учасників за всі роки функціонування ProZorro. Для визначення вагомості кожної з опцій ми додатково розраховували частку конкретних процедур у загальній сумі очікуваної вартості (табл. 2).

Таблиця 2

Середній процент економії у конкурентних процедурах відповідно до їх очікуваної вартості, 2016-2021 рр.

Рік	2016		2017		2018		2019		2020		2021	
Кількість учасників	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %	Середній % економії	Частка в очікуваній вартості, %
1	5,78	5,67	5,42	2,82	5,22	3,00	5,00	3,25	5,24	3,38	4,17	4,51
2	14,25	32,16	11,52	38,34	9,70	46,92	9,52	38,17	10,67	36,52	8,95	48,65
3	21,82	20,64	18,79	24,34	17,10	22,03	17,44	21,89	18,88	23,56	17,72	26,74
4	26,78	10,56	22,98	11,91	20,58	13,39	21,38	14,01	23,59	15,44	21,83	11,83
5	30,57	8,53	25,94	9,04	24,54	6,00	25,04	8,48	27,34	8,33	26,61	4,09
> 5	35,39	22,45	26,63	13,55	25,24	8,66	26,87	14,21	30,32	12,77	29,04	4,17

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Цілком очевидно, що зі зростанням кількості учасників рівень економії збільшується, тому що пожевляється конкуренція між ними. Зрозуміло, що найбільша економія досягається у закупівлях із шістьма та більше учасниками. На жаль, частка таких процедур у загальній сумі очікуваної вартості поступово знижується, причому їхня частка у кількості тендерів значно менша, тобто закупівлі, в яких беруть участь шість і більше учасників, зовсім нечисленні, але відносно великі з погляду їх очікуваної вартості (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика конкурентних закупівель з 6 та більше учасниками, 2016-2021 рр.

Рік	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Частка в очікуваній вартості, %	22,45	13,55	8,66	14,21	12,77	4,17
Частка у кількості тендерів, %	5,99	4,03	3,85	4,73	4,49	2,55

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Нам важливо дослідити, які процедури були найбільш затребуваними у публічних закупівлях. Дані таблиці 2 свідчать, що за всі роки найбільш поширеними процедурами за очікуваною вартістю були процедури з 2-ма учасниками, що підтверджується даними таблиці 1. Цікаво, що у 2016-2020 рр. за кількістю тендерів процедури з 2-ма учасниками теж лідирували, але у 2021 році найвищу частку у загальній кількості всіх конкурентних тендерів мали процедури з одним учасником (40,19%), хоча за очікуваною вартістю вони

склали тільки 4,51%. Ми вважаємо, що така зміна викликана саме запровадженням нового типу конкурентних процедур – спрощених процедур закупівлі, які дозволяють проведення закупівлі навіть при наявності одного учасника, а обмеження щодо сум таких закупівель пояснює невелику частку у загальній очікуваній вартості.

Далі, у 2016 році середній рівень економії за всіма процедурами був значно вищим, ніж у наступні роки. Ми можемо припустити, що це пов'язано з тим, що за час функціонування ProZorro замовники навчилися більш обізнано визначати очікувану вартість, тому суми економії виявляються меншими. Ми згодні з І. М. Парасій-Вергуненко у тому, що більш точну оцінку ефективності публічних закупівель можна одержати у разі застосування замовниками не очікуваної вартості закупівлі, яка є досить суб'єктивним показником, а визначенням середньої ціни запропонованих у системі ProZorro подібних товарів/послуг/робіт на певний момент часу [10].

Професійний модуль аналітики ProZorro надає можливість оцінити результативність публічних закупівель за різними процедурами закупівлі. Нами були зібрані дані щодо економії, отримані внаслідок різних конкурентних процедур за певною кількістю учасників. В цьому випадку частка економії визначається як співвідношення досягнутої економії і очікуваної вартості відповідних процедур, тобто є середньозваженим, а не середньоарифметичним показником (які наведено у таблиці 2).

Для аналізу нами обрано найбільш поширені процедури закупівлі за параметрами кількості завершених тендерів (ними виявились допорогові і спрощені закупівлі) та очікуваної вартості (відкриті торги із публікацією англійською мовою), а також за обома параметрами (відкриті торги) за три останні роки (табл. 4).

Таблиця 4

Процент економії у найбільш поширених конкурентних процедурах закупівлі, 2019-2021 рр.

Кількість учасників/рік		Допорогова закупівля	Відкриті торги	Відкриті торги із публікацією англ. мовою	Спрощена процедура закупівлі
1	2019	3,45	n/a	n/a	n/a
	2020	3,29	n/a	n/a	4,18
	2021	2,37	n/a	n/a	3,50
2	2019	9,81	4,79	4,61	n/a
	2020	8,16	5,34	7,66	11,74
	2021	8,25	4,06	3,62	11,15
3	2019	19,24	9,69	7,95	n/a
	2020	16,20	10,34	7,66	19,48
	2021	12,93	8,72	5,72	18,26
4	2019	17,48	14,38	11,55	n/a
	2020	22,13	13,84	11,70	24,99
	2021	18,32	12,37	9,42	21,05
5	2019	23,04	16,06	14,36	n/a
	2020	24,72	13,84	14,56	30,41
	2021	18,64	17,76	9,91	26,99
6	2019	31,59	22,52	12,17	n/a
	2020	15,39	22,58	20,72	37,63
	2021	37,00	24,82	27,29	39,01

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Дані таблиці 4 підтверджують виявлену раніше тенденцію щодо збільшення економії зі зростанням кількості учасників. Цікаво, що найвищий процент економії було досягнуто у спрощених закупівлях.

Зрозуміло, що економія при закупівлях з одним учасником є досить обмеженою. Більш того, відкриті торги, згідно з законодавством України, неможливі у випадку, якщо на них було подано менше 2-х пропозицій [9].

Наведені дані свідчать, що конкурентні закупівлі на відносно невеликі суми (допорогові та спрощені закупівлі) приносять державі більшу частку економії відносно очікуваної вартості, ніж відкриті торги, хоча в абсолютних величинах принципово поступаються економії, отриманої від відкритих торгів (табл. 5).

Таблиця 5

Частка економії, отриманої за різними процедурами закупівлі, в загальній сумі економії від усіх конкурентних процедур, 2019-2021 рр., %

Процедура закупівлі	2019	2020	2021
Допорогова закупівля	9,07	3,61	2,32
Відкриті торги	36,34	26,37	27,57
Відкриті торги із публікацією англ. мовою	50,64	63,65	61,41
Спрощена процедура закупівлі	n/a	3,34	7,37

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Цікаво, що частка спрощених закупівель в загальній економії за період функціонування цієї процедури виросла більш ніж у 2 рази (тут треба прийняти до уваги, що спрощені закупівлі були запроваджені тільки з 19.04.2020 р.).

Отже, проведене дослідження показало, що зі зростанням кількості учасників конкурентних процедур збільшується економія, яку отримує держава від публічних закупівель. З іншого боку, динаміка показників публічних закупівель в Україні свідчить про те, що більшість процедур обмежуються лише 2 учасниками (табл. 1-2), а процедури з 6 і більше учасниками поступово втрачають свою значущість (табл. 3).

Невелика кількість учасників не лише знижує потенційну економію, яку може отримати держава при публічних закупівлях, а й може мати негативні наслідки соціального характеру. Справа в тому, що обмеження кількості учасників може свідчити про змову між замовником і учасниками та про корупційний характер закупівлі.

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми можемо зробити ряд важливих висновків щодо конкурентних закупівель в Україні зі статусом «завершена закупівля»/«завершено лот закупівлі» за період 2016-2021 рр.:

- рівень конкуренції у сфері публічних закупівель коливається близько 2-х пропозицій на торги та має тенденцію до зниження;
- зі зростанням кількості учасників рівень економії, яку одержує держава в результаті публічних закупівель, збільшується; найбільша економія досягається у закупівлях з 6 та більше учасниками;
- конкурентні закупівлі на відносно невеликі суми (допорогові та спрощені закупівлі) приносять державі більшу частку економії відносно очікуваної вартості, ніж відкриті торги, хоча в абсолютних величинах принципово поступаються економії, отриманої від відкритих торгів.

Отже, нами виявлено проблему низького рівня конкуренції у публічних закупівлях в Україні та визначено можливу причину такого стану – наявність змови між учасниками та/чи замовником закупівель. Для більш детального дослідження цієї проблеми ми вважаємо за необхідне проведення аналізу публічних закупівель в Україні з окремих галузей/предметів закупівлі тощо.

Список літератури

1. Островная М., Подколзина Я. Ограничения конкуренции на примере российских государственных закупок. Экономический портал. URL: <https://institutiones.com/general/3111-ogranicheniya-konkurencii-na-primere-rossiiskih-gosudarstvennyh-zakupok.html> (дата звернення: 31.03.2022).
2. Бальсевич А., Подколзина Е. Причины и последствия низкой конкуренции в государственных закупках в России. Экономический журнал ВШЭ. 2014. № 4. С. 563-585.

3. Ostrovnaya M., Podkolzina E. Favoritism in public procurement auctions: model of endogenous entry. ResearchGate. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/290157652_Favoritism_in_public_procurement_auctions_model_of_endogenous_entry (дата звернення: 31.03.2022).
4. Экономический Феникс. Политика конкуренции в Восточной Европе и Центральной Азии. Внимание на сговор на торгах при государственных закупках. Региональный Центр по Конкуренции ОЭСР-ГВХ в Будапеште (Венгрия). Информационный бюллетень. 2021. № 17. URL: <https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-gvh-newsletter17-july2021-ru.pdf> (дата звернення: 31.03.2022).
5. Савран О., Хаванска Т., Ониско О. Коррупция, государственные закупки и конкуренция в Восточной Европе и Центральной Азии. Пример дела по энергетическому сектору Украины. Политика конкуренции в Восточной Европе и Центральной Азии. Внимание на сговор на торгах при государственных закупках // Региональный Центр по Конкуренции ОЭСР-ГВХ в Будапеште (Венгрия). Информационный бюллетень. 2021. № 17. URL: <https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-gvh-newsletter17-july2021-ru.pdf> (дата звернення: 31.03.2022).
6. Maligania E. The Next Age of Public Procurement Reforms in Tanzania: Looking for the Best Value for Money. Academia. 2015. URL: https://www.academia.edu/20541376/The_Next_Age_of_Public_Procurement_Reforms_in_Tanzania_Looking_for_the_Best_Value_for_Money?email_work_card=view-paper (дата звернення: 31.03.2022).
7. Achua J. K. Anti-corruption in public procurement in Nigeria: challenges and competency strategies. Journal of Public Procurement. 2011. № 11(3). Pp. 323–333. URL: <https://doi.org/10.1108/JOPP-11-03-2011-B002> (дата звернення: 31.03.2022).
8. Detkova P., Podkolzina E., Tkachenko A. Corruption, centralization and competition: data on government procurement in Russia. International Journal of Public Administration. 2018, № 41(5-6), Pp. 414–434. URL: <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1426014> (дата звернення: 31.03.2022).
9. Про публічні закупівлі : Закон 922-VIII. Київ: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 9, ст.89. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page?lang=en> (дата звернення: 31.03.2022).
10. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз публічних закупівель: методологічні та практичні аспекти. *Наукові записки. Національний університет «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2021. № 7(35). С. 65-71.
11. ProZorro. Професійний модуль аналітики : [Інтернет-портал]. URL: <http://bipro.prozorro.org/> (дата звернення: 31.03.2022).

References

1. Ostrovnaya, M. , Podkolzina, Ya. (2022). Restrictions on Competition on the Example of Russian Public Procurement. Ekonomicheskii portal. Retrieved from <https://institutiones.com/general/3111-ogranicheniya-konkurencii-na-primere-rossiiskih-gosudarstvennyh-zakupok.html> (accessed March 31, 2022). [in Russian].
2. Balsevich, A., Podkolzina, E. (2014). Causes and Consequences of Low Competition in Russian Public Procurement. Ekonomicheskii zhurnal VSE, 4, 563-585 [in Russian].
3. Ostrovnaya, M., Podkolzina, E. (2015). Favoritism in public procurement auctions: model of endogenous entry. ResearchGate. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/290157652_Favoritism_in_public_procurement_auctions_model_of_endogenous_entry (accessed March 31, 2022).
4. Economic Phoenix (2021). Competition policy in Eastern Europe and Central Asia. Attention to bid-rigging in public procurement. OECD-GVH Regional Competition Center in Budapest (Hungary). Newsletter, 17, July 2021. Retrieved from <https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-gvh-newsletter17-july2021-ru.pdf> (accessed March 31, 2022). [in Russian].
5. Savran, O. , Khavanska, T., Onisko, O. (2021). Corruption, Public Procurement and Competition in Eastern Europe and Central Asia Ukraine Energy Sector Case Study // Competition policy in Eastern Europe and Central Asia. Attention to bid-rigging in public procurement. OECD-GVH Regional Competition Center in Budapest (Hungary). Newsletter, 17, July 2021. Retrieved from <https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-gvh-newsletter17-july2021-ru>. (accessed

March 31, 2022). [in Russian].

6. Maligania, E. (2015). The Next Age of Public Procurement Reforms in Tanzania: Looking for the Best Value for Money. Academia. 2015. Retrieved from https://www.academia.edu/20541376/The_Next_Age_of_Public_Procurement_Reforms_in_Tanzania_Looking_for_the_Best_Value_for_Money?email_work_card=view-paper. (accessed March 31, 2022).

7. Achua, J. K. (2011). Anti-corruption in public procurement in Nigeria: challenges and competency strategies. *Journal of Public Procurement*, 11(3), 323–333. <https://doi.org/10.1108/JOPP-11-03-2011-B002>.

8. Detkova, P., Podkolzina, E., Tkachenko, A. (2018). Corruption, centralization and competition: data on government procurement in Russia. *International Journal of Public Administration*, 41(5-6), 414–434. <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1426014>.

9. The Law on Public Procurement. Law 922-VIII. Kyiv: Verkhovna Rada (HVR), 2016, No. 9, p. 89. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page?lang=e> (accessed March 31, 2022). [in Ukrainian].

10. Parasiy-Vergunenko, S. (2021). Public procurement analysis: methodological and practical aspects. *Naukovi zapysky. Natsional'nyy universytet «Ostroz'ka akademiya», seriya «Ekonomika»*, 7(35), 65-71. [in Ukrainian].

11. ProZorro (2022). Professional analytics module : [Internet-portal]. Retrieved from <http://bipro.prozorro.org/> (accessed March 31, 2022). [in Ukrainian].